

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-3-3>

УДК 358:343.37

JEL H56

Д. О. Грицишен

доктор економічних наук, доктор наук з державного управління, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та інноваційного розвитку Державного університету

«Житомирська політехніка», м. Житомир

e-mail: grytsyshen-do@ztu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5484-6421>

А. П. Дикий

кандидат економічних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права Державного університету

«Житомирська політехніка», м. Житомир

e-mail: grytsyshen-do@ztu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5484-6421>

В. М. Бутузov

доктор юридичних наук, професор кафедри права і правоохоронної діяльності Державного університету

«Житомирська політехніка», м. Житомир

e-mail: kppd_bvm@ztu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1096-6178>

СУБ'ЄКТИ ГАРАНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено ознаки виділення правоохоронних органів та особливості фінансування діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій, а також визначено стратегічні напрями реформування діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій. Визначено термін «правоохоронний орган», його дефініцію, ознаки та вектори інституційного забезпечення реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності. Для оцінювання рівня фінансового забезпечення правоохоронних органів та органів державної влади, які виконують правоохоронну функцію, здійснено аналіз державних бюджетів за 2019-2023 рр. Визначено роль і основні завдання Бюро економічної безпеки. Запропоновано пріоритетні напрями розширення діяльності правоохоронних органів у контексті запобігання та протидії економічній злочинності. Запропоновано форми організації спільної діяльності правоохоронних органів. Досліджено стан фінансування діяльності правоохоронних органів та запропоновано напрями удосконалення цього процесу. Запропоновано напрями розширення діяльності правоохоронних органів та визначено пріоритетні напрями спільної діяльності правоохоронних органів у реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, обґрунтовано форми організації спільної діяльності правоохоронних органів щодо реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності.

Ключові слова: економічна безпека, правоохоронна діяльність, економічна злочинність.

Hrytsyshen D. O., Dykyi A. P., Butuzov V. M. Economic security guaranteeing entities

The article studies the features and establishment of specific features of law enforcement agencies and the peculiarities of financing the activities of entities ensuring the implementation of law enforcement functions and determines strategic directions for reforming the activities of the entities ensuring the implementation of law enforcement functions. The concept of "law enforcement agency" and signs and vectors of institutional support for the implementation of state policy in the field of law enforcement are defined, including 1) creation of special law enforcement agencies to prevent and counter the most important social problems: cybercrime; distribution and production of drugs; 2) shaping a communication strategy for the interaction of law enforcement agencies; 3) establishment of a permanent representation of Europol. An analysis of state budgets for 2019-2023 is carried out to assess the level of financial support for law enforcement agencies and state authorities performing law enforcement functions. The role and main tasks of the Bureau of Economic Security are determined. Priority directions for expanding the activities of law enforcement agencies in the context of preventing and countering economic crime are proposed. Ways of organizing joint activities of law enforcement agencies are proposed: creation of joint investigation groups, involvement of specialists, joint use of resources, exchange of information, and consultations. The state of financing the activities of law enforcement agencies is studied, and the following areas of improvement of this process are suggested: forecasting the covert expenditures for special operations; reporting to the profile committee of the Parliament of Ukraine; development of a financing mechanism for joint operations; financing the interaction of law enforcement agencies with international police organizations; financing the continuous education of law enforcement officers; financing the retraining of law enforcement officers of working age who stop working in the law enforcement system; provision of funding for the creation of scientific laboratories; financing the temporary joint investigative interagency groups; financing the study of economic and financial aspects of war crimes. The article proposes directions for the expansion of the activities of law enforcement agencies, in particular: the priority areas of joint

activity of law enforcement agencies in the implementation of the state policy of prevention and counteraction of economic crime are defined; the form of organization of joint activity of law enforcement agencies in the implementation of the state policy of prevention and counteraction of economic crime is substantiated.

Keywords: *economic security, law enforcement activity, economic crime.*

Постановка проблеми. Основними суб'єктами реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності є правоохоронні органи та органи державної влади, що реалізують правоохоронну функцію. Сьогодні на ці суб'єкти покладається сукупність завдань із забезпечення державної безпеки, зокрема економічної. З 2014 р. комплексна реформа правоохоронної системи була направлена на повну зміну інституційної структури, що відобразилося на трансформації функцій наявних правоохоронних органів і створенні нових. Це знайшло відображення і в економічній сфері, зокрема через створення Бюро економічної безпеки та ліквідації податкової поліції. Усе це актуалізує проблематику дослідження діяльності правоохоронних органів та органів державної влади, що реалізують правоохоронну функцію, у контексті трансформації їхніх завдань, напрямів діяльності та участі в реалізації механізмів досліджуваної державної політики.

Аналіз останніх досліджень. Серед вітчизняних науковців проблеми діяльності правоохоронних органів піднімали: А. І. Білас, О. В. Білоус, В. О. Гусєва, С. О. Дмитренко, В. В. Євдокимов, О. О. Єрмак, С. В. Єрмолаєва-Задорожня, В. П. Коваленко, А. М. Кучур, Л. О. Мамчур, С. В. Медведенко, І. В. Серединський, Д. А. Савчук, О. В. Тарасенко, О. Г. Циганов, В. Г. Фатхутдінов та інші. Це питання висвітлювали у своїх працях і зарубіжні вчені: J. P. Kennedy, I. Y. Haiur, H. B. H. Mash, M. R. Maher, C. S. Fullerton, R. J. Ursano, A. Q. Campbell та ін.

Метою статті є дослідження ознак виділення правоохоронних органів і встановлення специфічних ознак, установлення особливостей фінансування діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій і визначення стратегічних напрямів реформування діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій у контексті назрілих проблем.

Основні результати дослідження. Основна проблема діяльності правоохоронних органів України на теоретичному рівні полягає в тому, що досі відсутні чіткі критерії визначення правоохоронного органу та органу, що реалізує правоохоронну функцію. «На відміну від інших систем державних органів система правоохоронних органів не має традиційної організаційної побудови, як, наприклад, система органів виконавчої влади, а являє собою цілісну сукупність, системоутворювальним чинником якої є функціональний критерій – безпосередньо правоохоронна діяльність, що визначено їхнім спільним функціональним призначенням, хоча це й не виключає наявності відповідних органів (чи повноважень у певних державних структур) координаційної спрямованості щодо діяльності правоохоронних органів. В Україні відсутній такий державний орган, як, наприклад, міністерство правоохоронних органів, натомість діють Рада національної безпеки і оборони України та Координаційний комітет при Президенті

з боротьби з корупцією та організованою злочинністю, які в діяльності правоохоронних органів України передусім реалізують координаційну функцію – для поліпшення реалізації правоохоронними органами завдань із забезпечення та захисту прав громадян. Саме спільність функціонального призначення і координаційний зв'язок між правоохоронними органами є особливістю організаційної побудови системи правоохоронних органів» [1].

Для розв'язання зазначеної проблеми пропонуємо розглянути ознаки виділення правоохоронних органів і встановити специфічні ознаки, які характеризують їхню роль і значення в запобіганні та протидії економічній злочинності; встановити особливості фінансування діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій і визначити стратегічні напрями реформування діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій у контексті зловбодених проблем.

Досить ґрунтовно розкриває у своєму дослідженні ознаки правоохоронних органів К. В. Малишев: «... органи державної виконавчої влади, що реалізують одну або декілька правоохоронних функцій; володіє державно-владними повноваженнями у сфері реалізації завдань правоохоронної системи; діяльність направлена на забезпечення державної безпеки, охорони громадського порядку, запобігання та протидію злочинності; підпорядковується органам центральної виконавчої влади; наділений правом спеціальних повноважень, що залежить від призначення правоохоронного органу; може мати право на використання заходів примусу; відповідає принципу аполітичності в управлінні та основній діяльності; висуваються особливі умови до кадрового складу; діяльність правоохоронних органів має відповідати законодавству; має доступ до державної таємниці відповідного рівня; в окремих випадках може використовувати заходи щодо обмеження конфіденційності громадян, за умови необхідності забезпечення національних інтересів; діяльність правоохоронних органів не повинна порушувати публічних, суспільних та приватних інтересів» [2, с. 256].

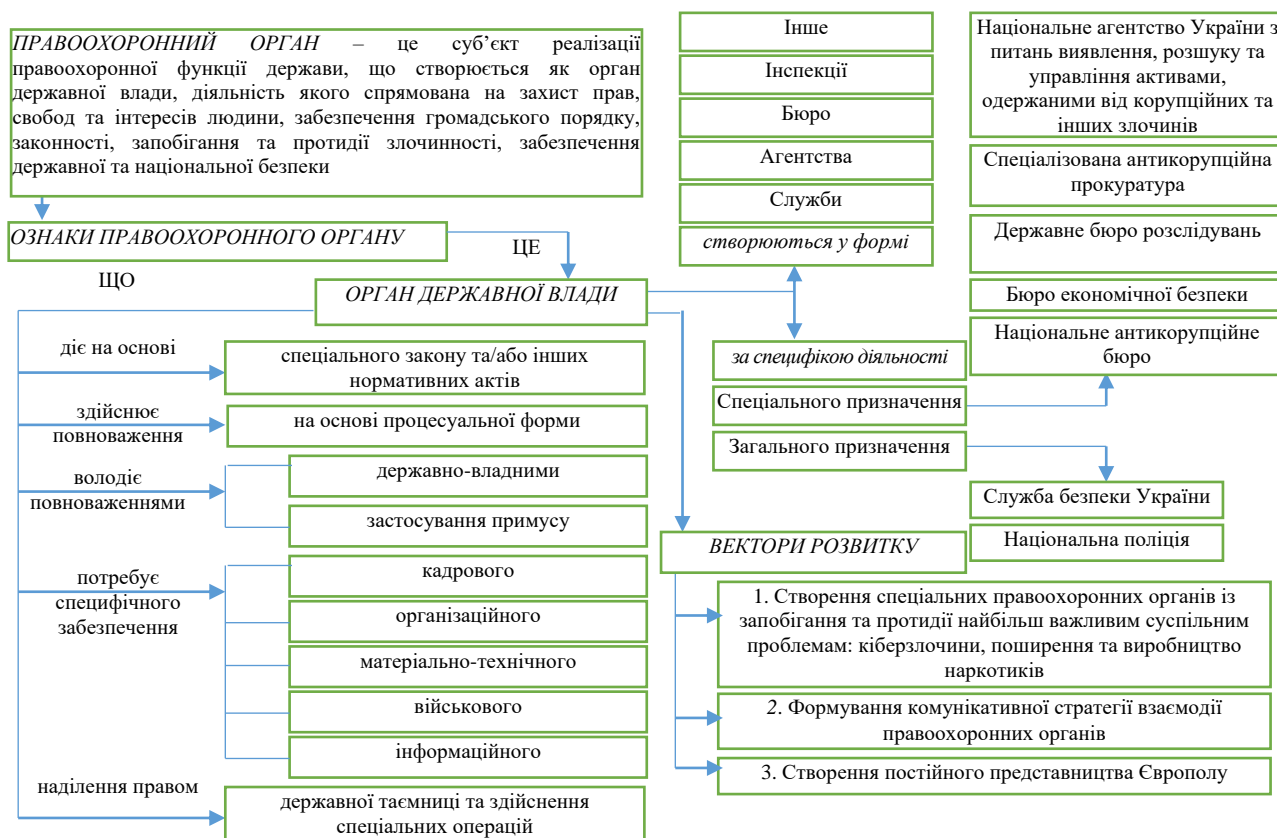
А. М. Кучук пропонує серед ознак правоохоронних органів виокремлювати такі: «... діяльність зазначених органів має бути по суті правоохоронною та відповідати принципам охорони; ці органи мають здійснювати функції та виконувати завдання, покладені суспільством та державою на суб'єктів правоохоронної діяльності; питома вага правоохоронної діяльності у загальному обсязі діяльності таких органів має бути досить вагомою; зазначені органи мають бути наділені державно-владними повноваженнями та, відповідно, правом застосування державного примусу» [3, с. 12].

Слушними є пропозиції В. В. Євдокимова щодо визначення ознак правоохоронних органів, серед яких він виділяє такі: «... діє на основі спеціального закону та / або інших нормативних актів; здійснює повноваження на основі процесуальної форми;

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

володіє державно-владними повноваженнями та правом на застосування примусу; потребує спеціального забезпечення; наділені правом державної таємниці та повноваженнями щодо здійснення

спеціальних операцій» [4]. У своєму дослідженні автор досить чітко визначив вектори розвитку інституційного забезпечення правоохоронної системи (рис. 1).

Рис. 1. Вектори розвитку інституційного забезпечення реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності

Джерело: складено авторами на основі [9].

Заслуговує на увагу бачення Н. С. Юзікової, яка зазначає, що до ознак правоохоронних органів потрібно віднести «владний характер захисту суспільних відносин компетентними органами; визначеність діяльності у регламентованих законом процедурних межах і формах; можливість застосування заходів державного примусу; здійснення правоохоронної діяльності спеціально уповноваженими державою органами, які комплектуються кваліфікованими фахівцями, переважно юристами» [5].

А. В. Лапкін вважає, що серед основних ознак притаманних правоохоронним органам, потрібно виділити такі: «Це державний орган, спеціально утворений для охорони права; організовується і діє на основі спеціального закону або інших нормативних актів; здійснює свої повноваження з додержанням встановлених законом процедур (процесуальної форми); наділений державно-владними повноваженнями; наділений повноваженнями із застосування державного примусу» [6].

Ю. О. Загуменна вказує на те, що, визначаючи ознаки правоохоронних органів, потрібно керуватися такими підходами: «Зазначені органи законодавчо уповноважуються на здійснення правоохоронної діяльності, яку мають здійснювати з дотриманням встановлених законом правил та процедур; у своїй діяльності правоохоронні органи мають право

застосовувати заходи державного примусу до осіб, які вчинили правопорушення; рішення, на законних підставах ухвалені такими органами, є обов’язковими для виконання посадовими особами та громадянами; призначенням таких органів є охорона і захист прав» [7, с. 147-148].

Розглядаючи структуру правоохоронних органів, В. В. Ковальська характеризує їх за такими ознаками: «... уповноважуються законом для здійснення правоохоронної функції, у зв’язку з чим наділені відповідною правоохоронною компетенцією; здійснюють свою діяльність з дотриманням встановлених законом правил і процедур; мають право застосовувати заходи державного примусу відносно осіб, які вчинили правопорушення; законні та обґрунтовані рішення, прийняті державними правоохоронними органами, обов’язкові для виконання посадовими особами та громадянами, а їх невиконання призводить до відповідальності» [8, с. 12].

З огляду на зазначене пропонуємо виділяти такі ознаки суб’єктів реалізації правоохоронних функцій держави:

- суб’єкти реалізації правоохоронних функцій є органами державної виконавчої влади, що мають державно-владні повноваження в правоохоронній системі держави;

- суб'єкти реалізації правоохоронних функцій можуть діяти як правоохоронні органи, так і як органи державної влади, що реалізують правоохоронну функцію;
  - суб'єкти реалізації правоохоронних функцій підпорядковуються центральним органам виконавчої влади залежно від їхнього функціонального призначення;
  - реалізують одну або декілька правоохоронних функцій, що визначаються їхнім призначенням і специфікою діяльності в забезпеченні правопорядку, державної безпеки та запобігання і протидії злочинності;
  - у своїй діяльності використовують право застосування засобів примусу та правом спеціальних повноважень, рівень яких залежить від повноважень суб'єкта реалізації правоохоронної функції;
  - для кадрового забезпечення діяльності суб'єктів реалізації правоохоронних функцій застосовують спеціальні вимоги до підбору кадрового складу;
  - в окремих випадках можуть застосувати доступ до державної таємниці, якщо це передбачено їхніми повноваженнями, або в окремих випадках є разовий доступ (наприклад, у разі діяльності спільних слідчих груп);
  - у межах своїх повноважень або ж за наявності загроз національній безпеці загалом або економічній безпеці зокрема може обмежувати право громадян;
  - у своїй діяльності суб'єкти реалізації правоохоронних функцій мають забезпечити узгодження інтересів учасників суспільних відносин.
- Щодо суб'єктів запобігання та протидії економічній злочинності, які реалізують правоохоронну функцію, пропонуємо виділяти такі специфічні ознаки:
- суб'єкти реалізації правоохоронних функцій із статусом спеціального призначення, зокрема у сфері запобігання та протидії економічній злочинності. До цих суб'єктів належить Бюро економічної безпеки;
  - виконують функції у сфері виявлення, розслідування злочинів, що мають економічну мету або потребують економічного обґрунтування. Такими суб'єктами є Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; Служба безпеки України; Національна поліція України; Національне антикорупційне бюро України; Національне агентство з питань запобігання корупції та Державне бюро розслідувань;
  - формуючи кадровий потенціал, використовують специфічні вимоги до кадрового складу.
- Щоб оцінити рівень фінансового забезпечення правоохоронних органів та органів державної влади, які виконують правоохоронну функцію, було проаналізовано державні бюджети за останні п'ять років.
- Слід зазначити, що найбільша сума видатків (рис. 2) для Національного агентства України з питань

Рис. 2. Видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, та апарату на його утримання за 2019-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено авторами на основі [11-15].

виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – НАУ), за досліджуваній період становила 273 491,9 тис. грн у 2021 р., а найменша – 190 450,0 тис. грн у 2020 р. Сума видатків для НАУ скорочувалась протягом 2022 р. та 2023 р. і становила 232 993,2 тис. грн і 188 724,5 тис. грн відповідно.

Окрім того, варто зазначити, що всі видатки для НАУ фінансуються із загального фонду Державного бюджету України.

Позитивним є створення в Україні у 2021 р. Бюро економічної безпеки (далі – БЕБ), основні завдання якого: 1) виявлення зон ризиків у сфері економіки шляхом аналізу структурованих і неструктурованих

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

даних; 2) оцінювання ризиків і загроз економічній безпеці держави, напрацювання способів їх мінімізації та усунення; 3) надання пропозицій щодо внесення змін до нормативно-правових актів з питань усунення передумов створення схем протиправної діяльності у сфері економіки; 4) забезпечення економічної безпеки держави шляхом запобігання, виявлення, припинення, розслідування кримінальних правопорушень, що посягають на функціонування економіки держави; 5) збирання та аналізування інформації про правопорушення, що впливають на економічну безпеку держави, та визначення способів запобігання виникненню їх у майбутньому;

б) планування заходів у сфері протидії кримінальним правопорушенням, віднесенням законом до його підслідності; 7) виявлення та розслідування правопорушень, пов'язаних з отриманням та використанням міжнародної технічної допомоги; 8) складання аналітичних висновків і рекомендацій для державних органів задля підвищення ефективності прийняття ними управлінських рішень щодо регулювання відносин у сфері економіки [10].

На рис. 3. представлено видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Бюро економічної безпеки та апарату на його утримання за 2021-2023 рр., тис. грн

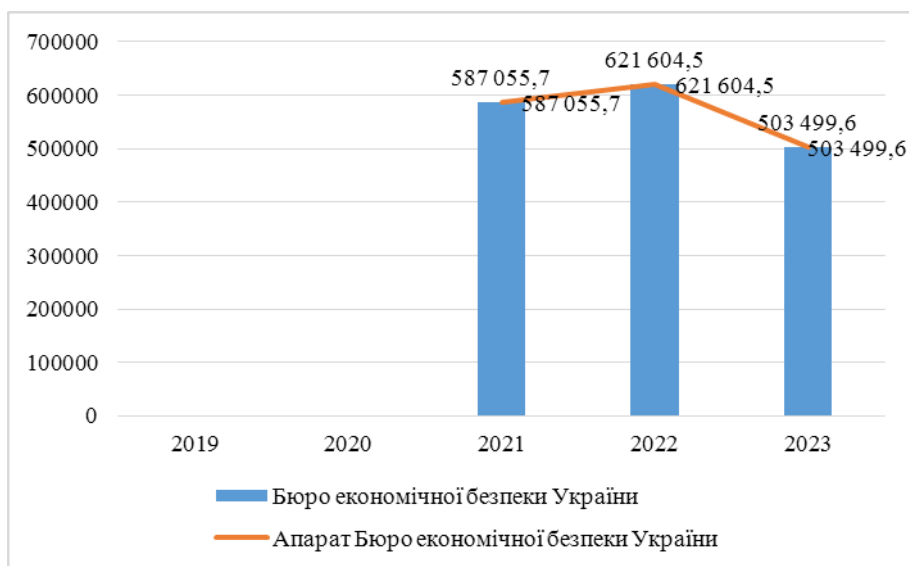

Рис. 3. Видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Бюро економічної безпеки та апарату на його утримання за 2021-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено авторами на основі [11-15].

Як бачимо з рис. 3, БЕБ повністю фінансується із загального фонду Державного бюджету України. У 2021 р. сума видатків на утримання цього органу становила 587 055,7 тис. грн, у 2022 р. – дещо

збільшилась та досягла 621 604,5 тис. грн, а у 2023 р. – скоротилась до 503 499,6 тис. грн.

На рис. 4. представлено видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Служби безпеки України.

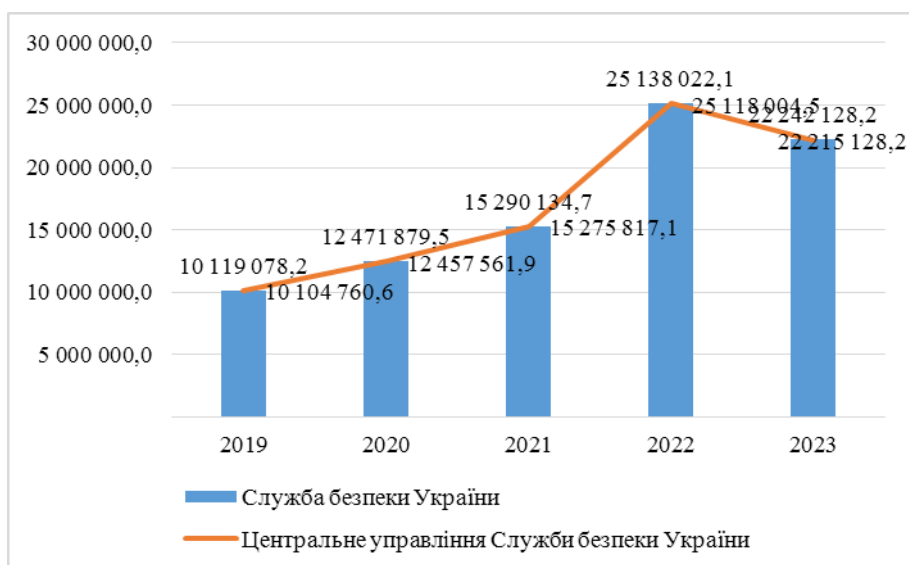

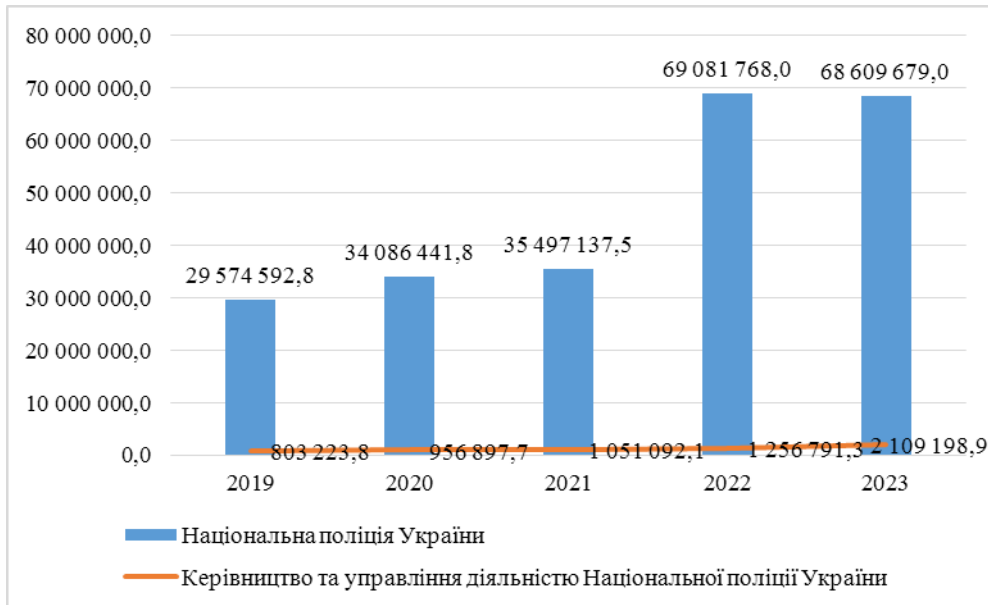
Рис. 4. Видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Служби безпеки України та Центрального управління СБУ за 2019-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено авторами на основі [11-15].

Отже, найбільшу суму видатків було затверджено на фінансування Служби безпеки України (далі – СБУ) у 2022 р. (25 138 022,1 тис. грн), практично 100% якої було спрямовано на утримання Центрального управління СБУ – 25 118 004,5 тис. грн. Протягом 2019-2022 рр. сума видатків зростала – 10 119 078,2 тис. грн, 12 471 879,5 тис. грн, 15 290 134,7 тис. грн і 25 138 022,1 тис. грн

відповідно. Різке зростання суми видатків для діяльності СБУ у 2022 р. (на 9 847 912,4 тис. грн) викликане повномасштабним вторгненням росії на територію України, що спричинило необхідність посиленої роботи цієї структури.

На рис. 5 представлено видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Національної поліції України.

Рис. 5. Видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Національної поліції України, керівництва та управління її діяльності за 2019-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено авторами на основі [11-15].

З даних рис. 5 слідує, що за досліджуваний період (2019-2023 рр.) видатки на фінансування Національної поліції України постійно зростають і становлять у 2019 р. – 29 574 592,8 тис. грн, у 2020 р. – 34 086 441,8 тис. грн, у 2021 р. –

35 497 137,5 тис. грн, у 2022 р. – 69 081 768,0 тис. грн, у 2023 р. – 68 609 679,0 тис. грн.

На рис. 6 представлено видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Національного антикорупційного бюро України.

Рис. 6. Видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Національного антикорупційного бюро України та забезпечення його діяльності за 2019-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено авторами на основі [11-15].

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Дані рис. 6 дають змогу стверджувати, що всі видатки, здійснені з Державного бюджету України на користь НАБУ, фінансують забезпечення його діяльності. У досліджуваному періоді (до 2022 р. включно) обсяги видатків постійно збільшувались і становили у 2019 р. – 867 541,4 тис. грн, у 2020 р. – 924 138,1 тис. грн, у 2021 р. – 1 065 797,6 тис. грн та у 2022 р. – 1 327 853,0 тис. грн, проте у 2023 р.

відбулось зменшення видатків держбюджету на фінансування НАБУ до 1 211 290,6 тис. грн, що на 116 562,4 тис. грн менше порівняно з 2022 р.

На рис. 7 представлено видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Національного агентства з питань запобігання корупції.

Рис. 7. Видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Національного агентства з питань запобігання корупції та його апарату за 2019-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено авторами на основі [11-15].

Дані рис. 7 дають змогу стверджувати:

– усі видатки, передбачені для фінансування НАЗК з Державного бюджету України, фінансують апарат НАЗК;

– за досліджуваний період (2019-2023 рр.) обсяг видатків на фінансування НАЗК не мав певної тенденції або ж закономірності та становив у 2019 р. –

748 373,2 тис. грн, у 2020 р. – 685 315,4 тис. грн, у 2021 р. – 1 145 140,9 тис. грн, у 2022 р. – 1 316 807,8 тис. грн та у 2023 р. – 1 303 389,6 тис. грн.

На рис. 8 представлено видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Державного бюро розслідування.

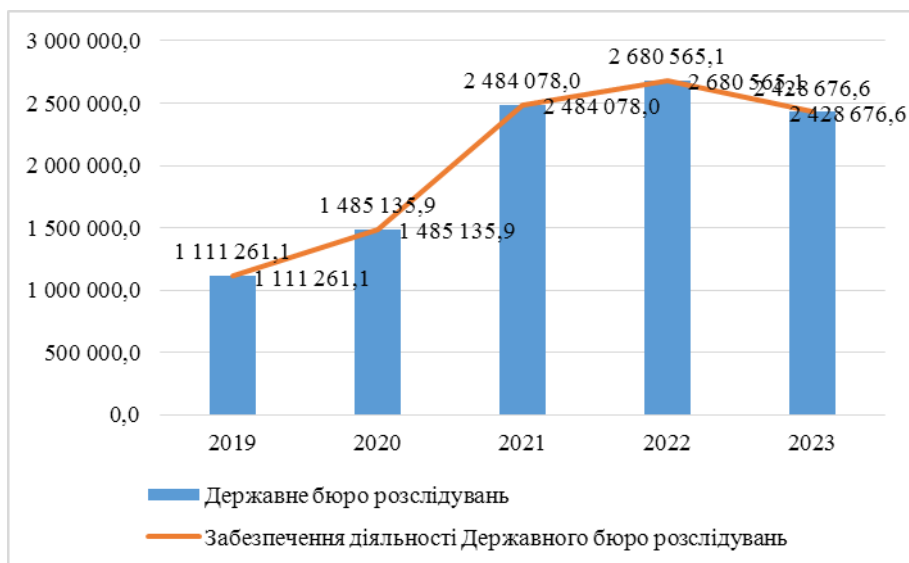

Рис. 8. Видатки Державного бюджету України в розрізі фінансування Державного бюро розслідування та забезпечення його діяльності за 2019-2023 рр., тис. грн

Джерело: складено авторами на основі [11-15].

З даних рис. 8 випливає:

- усі видатки, здійснені з Державного бюджету України на користь ДБР, фінансують забезпечення його діяльності;
- у досліджуваному періоді (включно з 2022 р.) обсяги видатків постійно збільшувались і становили у 2019 р. – 1 111 261,1 тис. грн, у 2020 р. – 1 485 135,9 тис. грн, у 2021 р. – 2 484 078,0 тис. грн та у 2022 р. – 2 680 565,1 тис. грн, проте у 2023 р. відбулося зменшення видатків з держбюджету на фінансування ДБР до 2 428 676,6 тис. грн, що на 251 888,5 тис. грн менше, ніж у 2022 р.

Під час формування проєктів фінансового забезпечення правоохоронних органів та органів, що реалізують правоохоронну функцію, з огляду на результати дослідження пропонуємо:

- передбачати таємні видатки для здійснення спеціальних операцій, що стосуються економічних злочинів, які становлять особливо важливу загрозу економічній безпеці держави;
- звітування перед профільним комітетом Верховної Ради України про використання бюджетних коштів, зокрема в частині таємних видатків;
- розробити механізм фінансування спільних операцій правоохоронних органів, що мають різне відомче підпорядкування;
- передбачити фінансування взаємодії правоохоронних органів з міжнародними поліцейськими організаціями, що здійснюється в різних організаційних формах;
- передбачити фінансування безперервної освіти правоохоронців на базі закладів освіти та правоохоронних органів зарубіжних країн;
- передбачити фінансування перепідготовки правоохоронців працездатного віку, які припиняють працювати в правоохоронній системі;
- передбачити фінансування створення наукових лабораторій щодо моделювання стану, поширення економічної злочинності та її впливу на економічну безпеку держави;
- передбачити фінансування тимчасових спільних слідчих міжвідомчих груп щодо розслідування економічних злочинів держави-агресора;
- передбачити фінансування вивчення економічних і фінансових аспектів воєнних злочинів та розшуку воєнних злочинців.

У контексті злободенних проблем у державі, що зумовлені російським повномасштабним вторгненням, є потреба в удосконаленні діяльності правоохоронних органів у частині виявлення та розслідування воєнних злочинів, які мають як економічну основу, так і

інкримінуються як економічні. Відповідно, для реалізації зазначеного є необхідність спільної діяльності суб'єктів реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності та суб'єктів правоохоронної системи загалом. Спільну діяльність правоохоронних органів у сфері економічної злочинності та загального призначення пропонуємо здійснювати щодо:

- виявлення, розкриття та розслідування економічних злочинів держави-агресора, військовослужбовців, політичних та суспільних діячів, засобів масової інформації держави-агресора, що були здійснені в результаті повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації;
- виявлення, розкриття та розслідування економічних злочинів, що були вчинені громадянами України в результаті їхньої колабораційної діяльності, співпраці з окупаційними військами та державою-агресором;
- виявлення, розкриття та розслідування економічних злочинів, що були вчинені іноземними громадянами, що були здійснені в результаті повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації;
- виявлення, розкриття та розслідування воєнних злочинів держави-агресора, військовослужбовців, політичних та суспільних діячів, засобів масової інформації держави-агресора, що були здійснені в результаті повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації та потребують установлення фінансово-економічних зв'язків;
- виявлення, розкриття та розслідування воєнних злочинів, що були вчинені громадянами України в результаті їхньої колабораційної діяльності, співпраці з окупаційними військами та державою-агресором та потребують установлення фінансово-економічних зв'язків;
- виявлення, розкриття та розслідування державної зради, що потребують установлення фінансово-економічних зв'язків;
- виявлення, розкриття та розслідування економічної співпраці, громадян України, суб'єктів господарювання України, громадян та суб'єктів господарювання інших країн (крім російської федерації) з резидентами держави-агресора;
- виявлення, розкриття та розслідування економічної співпраці політичних діячів України з резидентами держави-агресора.

Зазначений перелік напрямів співпраці може бути розширений залежно від потреби. Організаційно-правові форми та зміст такої співпраці пропонуємо розглядати в контексті відповідних складових (табл. 1).

Напрями розширення діяльності правоохоронних органів у контексті запобігання та протидії економічній злочинності

I. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ		
1. Виявлення, розкриття та розслідування економічних злочинів держави-агресора, військовослужбовців, політичних та суспільних діячів, засобів масової інформації держави-агресора, що були здійснені в результаті повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації	2. Виявлення, розкриття та розслідування воєнних злочинів, що були вчинені громадянами України в результаті їх колабораційної діяльності, співпраці з окупаційними військами та державою-агресором та потребують установлення фінансово-економічних зв'язків	
3. Виявлення, розкриття та розслідування економічних злочинів, що були вчинені іноземними громадянами, що були здійснені в результаті повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації	4. Виявлення, розкриття та розслідування державної зради, що потребують установлення фінансово-економічних зв'язків	
5. Виявлення, розкриття та розслідування воєнних злочинів держави-агресора, військовослужбовців, політичних та суспільних діячів, засобів масової інформації держави-агресора, що були здійснені в результаті повномасштабного воєнного вторгнення російської федерації та потребують встановлення фінансово-економічних зв'язків	6. Виявлення, розкриття та розслідування економічних злочинів, що були вчинені громадянами України в результаті їх колабораційної діяльності, співпраці з окупаційними військами та державою-агресором	
II. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ		
<i>Створення спільних слідчих груп</i>	<i>Залучення фахівців</i>	<i>Спільне використання ресурсів</i>
Створюються для розслідування злочинів, що становлять загрозу національним інтересам	Правоохоронний орган може залучити фахівців іншого правоохоронного органу за необхідності в розслідуванні певного злочину	За домовленістю правоохоронні органи можуть спільно користуватися ресурсами, які є специфічними та необхідними для розслідування певних злочинів
<i>Обмін інформацією</i>	<i>Консультавання</i>	<i>Інші специфічні форми</i>
Обмін інформацією є особливою складовою формування інформаційно-комунікаційної системи реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності	Правоохоронні органи можуть надавати консультації іншим суб'єктам реалізації правоохоронної функції в межах своїх повноважень, але з обов'язковим зазначенням у відповідних слідчих документах	У разі потреби можуть застосуватися інші специфічні форми у випадках запобігання та протидії загрозам національним інтересам держави

Джерело: складено авторами.

Основними формами реалізації співпраці правоохоронних органів, що передбачає розширення напрямів їхньої діяльності, є:

- створення спільних слідчих груп. Створюються для розслідування злочинів, що становлять загрозу національним інтересам. Уперше створення спільних слідчих груп для розслідування воєнних злочинів було запропоновано колективом авторів монографії [16]: «1) Створити тимчасову спільну слідчу групу щодо розслідування злочинів, вчинених політиками, державними службовцями та правоохоронцями проти державного суверенітету та цілісності, які сприяли російській військовій агресії 24 лютого 2022 р. До цієї групи пропонуємо залучити Службу безпеки України, Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань України та Бюро економічної безпеки України. Підпорядкувати цю слідчу групу необхідно Президенту України. Звітуватися керівник цієї групи має Раді національної безпеки та оборони України та спеціально уповноваженому Комітету Верховної Ради України; 2) створити спеціальну слідчу групу щодо розслідування воєнних злочинів, що вчинені на території України збройними силами російської федерації. Ця слідча група має об'єднати зусилля Служби безпеки України, Збройних сил України, Державного бюро розслідувань України. Ця слідча група має налагодити співпрацю з міжнародними інстанціями, які уповноважені розслідувати воєнні злочини. Контроль за діяльністю покладається на

Президента України, Голову Ради національної безпеки та оборони України. Керівник слідчої групи має періодично звітуватися перед спеціально уповноваженим Комітетом Верховної Ради України; 3) створити спеціальну слідчу групу щодо розвідувальної діяльності та розшуку осіб, які підозрюються у скоєнні воєнних злочинів на території України, та вжити заходів щодо представлення їх перед міжнародним трибуналом в Гаазі. Для реалізації зазначених функцій є необхідність залучення ресурсів Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Бюро економічної безпеки, Державного бюро розслідувань, Головного управління розвідки Міністерства оборони». На нашу думку, варто розширити зазначені напрями діяльності спільними слідчими групами: 1) Спільна слідча група щодо виявлення, розкриття та розслідування економічних злочинів військовослужбовців, політичних та суспільних діячів, засобів масової інформації держави-агресора та іноземних громадян (крім російської федерації), громадян України, яким висунута підозра в державній зраді, до складу якої мають увійти представники Бюро економічної безпеки, Служби безпеки України, Національної поліції та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів; 2) спільна слідча група з виявлення фінансово-економічних зв'язків особи та групи осіб, що вступали в співпрацю з представниками держави-

агресора, до якої мають увійти представники Бюро економічної безпеки, Служби безпеки України, Національної поліції та Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України.

Створення зазначених слідчих груп передбачає формування правового забезпечення, що можливо здійснити шляхом прийняття закону «Про формування, діяльність, забезпечення, управління та припинення діяльності тимчасових слідчих груп»;

- залучення фахівців. За необхідності правоохоронний орган може залучити фахівців іншого правоохоронного органу в розслідуванні певного злочину. Напрямами такої співпраці можуть бути залучення фахівців Бюро економічної безпеки для виявлення економічних наслідків, мотивів, слідів злочинів, що посягають на національні інтереси, та залучення Національного антикорупційного бюро України для розслідування злочинів, до яких причетні політичні діячі та державні службовці;
- спільне використання ресурсів. За домовленістю правоохоронні органи можуть спільно користуватися ресурсами, які є специфічними та необхідними для розслідування певних злочинів. Зазвичай використання спільних ресурсів потрібне під час здійснення оперативно-розшукової діяльності;
- обмін інформацією є особливою складовою формування інформаційно-комунікаційної системи реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності. Детальніше цей процес буде досліджений під час розроблення інформаційно-комунікаційної системи реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності;
- консультування. Правоохоронні органи можуть надавати консультації іншим суб'єктам реалізації правоохоронної функції в межах своїх повноважень, але з обов'язковим зазначенням у відповідних слідчих документах.

Відтак у положення, що регулюють діяльність досліджених суб'єктів реалізації правоохоронної функції, належить внести зміни про можливість налагодження співпраці в зазначених вище організаційних формах.

Висновки. Високий рівень загроз національним економічним інтересам в умовах тривалої агресії РФ проти України та розростання різного роду дестабілізаційних чинників породжує потребу в пошуку шляхів удосконалення діяльності правоохоронних органів та інших суб'єктів, які мають забезпечувати економічну безпеку держави.

З огляду на результати дослідження для удосконалення процесу фінансування діяльності правоохоронних органів та органів, що реалізують правоохоронну функцію, у сфері запобігання та протидії економічній злочинності запропоновано

низку заходів: передбачати таємні видатки для здійснення спеціальних операцій; звітувати перед профільним комітетом Верховної Ради України; розробити механізм фінансування спільних операцій; передбачити фінансування взаємодії правоохоронних органів з міжнародними поліцейськими організаціями; передбачити фінансування безперервної освіти правоохоронців і перепідготовки правоохоронців працездатного віку, які припиняють роботу в правоохоронній системі; передбачити фінансування створення наукових лабораторій і тимчасових спільних слідчих міжвідомчих груп; передбачити фінансування вивчення економічних і фінансових аспектів воєнних злочинів.

Упровадження в життя розроблених за результатами дослідження рекомендацій щодо пріоритетних напрямів і форм організації спільної діяльності правоохоронних органів у реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності сприятиме покращенню загальних результатів діяльності суб'єктів гарантування економічної безпеки в Україні.

Реалізація запропонованого дасть змогу не лише підвищити ефективність діяльності суб'єктів реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності, але й також протидіяти сучасним загрозам національній безпеці України.

Список використаної літератури

1. Тюріна О. В. *Сучасні системи судових і правоохоронних органів (порівняльно-правова характеристика)*. Київ, 2006. 108 с.
2. Малишев К. В. *Державна політика в сфері трансформації правоохоронної системи: теорія, методологія, організація*: монографія. Житомир: ФОП О. О. Євенок, 2022. 300 с.
3. Кучук А. М. *Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2007. 22 с.
4. Євдокимов В. В. Розвиток складових методології формування та реалізації державної політики в сфері правоохоронної діяльності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Т. 31(70). № 5. С. 109-115. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2020.5/19>
5. Юзікова Н. С. *Судові та правоохоронні органи України*: навч. посіб. Вид. четверте, перероб. і допов. К.: Істина, 2006. 320 с.
6. Лапкін А. В. *Організація судових та правоохоронних органів України*: навч. посіб. Вид. 5-те, змін. і допов. Х.: Право, 2016. 168 с.
7. Загуменна Ю. О. Правоохоронні органи: поняття, ознаки, функції, особливості діяльності. *Право і безпека*. 2010. № 3(35). С. 145-150.
8. Ковальська В. В. *Міліція в системі правоохоронних органів держави (адміністративно-правові аспекти)*: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2009. 37 с.
9. Євдокимов В. В. *Державна політика в сфері правоохоронної діяльності*: монографія. Житомир: ФОП О. О. Євенок, 2021. 300 с.

10. Про бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 р. № 1150-IX. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>

11. Про Державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 23.11.2018 р. № 2629-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2629-19#Text>

12. Про Державний бюджет України на 2020 рік: Закон України від 14.11.2019 р. № 294-IX. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/294-20#Text>

13. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України від 15.12.2020 р. № 1082-IX. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20>

14. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 02.12.2021 р. № 1928-IX. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1928-20#Text>

15. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

16. *Криза правоохоронної системи України*: монографія / ред.: В. Євдокимов, Д. Грицишен. Житомир: Книжковий дім «Бук-друку», 2023. 584 с.

References

1. Tyurina, O. V. (2006). *Suchasni systemy sudovyykh i pravookhoronnykh orhaniv (porivnyal'no-pravova kharakterystyka) [Modern systems of judicial and law enforcement bodies (comparative legal characteristics)]*. Kyiv. [in Ukrainian].

2. Malyshev, K. V. (2022). *Derzhavna polityka v sferi transformatsiyi pravookhoronnoyi systemy: teoriya, metodolohiya, orhanizatsiya [State policy in the field of transformation of the law enforcement system: theory, methodology, organization]*. Zhytomyr. [in Ukrainian].

3. Kuchuk, A. M. (2007). *Teoretyko-pravovi zasady pravookhoronnoyi diyal'nosti v Ukrayini [Theoretical and legal foundations of law enforcement activities in Ukraine]*. (Ph.D. in Law of Science Thesis). Kyiv. [in Ukrainian].

4. Yevdokymov, V. V. (2020). Rozvytok skladovyykh metodolohiyi formuvannya ta realizatsiyi derzhavnoyi polityky v sferi pravookhoronnoyi diyal'nosti [Development of component methodology of formation and implementation of state policy in the field of law enforcement]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Seriya: Derzhavne upravlinnya – Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Public administration*. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2020.5/19> [in Ukrainian].

5. Yuzikova, N. S. (2006). *Sudovi ta pravookhoronni orhany Ukrayiny [Judicial and law enforcement bodies of Ukraine]*: Manual. Kyiv: Truth. [in Ukrainian].

6. Lapkin, A. V. (2016). *Orhanizatsiya sudovyykh ta pravookhoronnykh orhaniv Ukrayiny [Organization of judicial and law enforcement bodies of Ukraine]*: Manual. Kharkiv: Law. [in Ukrainian].

7. Zahumenna, Yu. O. (2010). *Pravookhoronni orhany: ponyattya, oznaky, funktsiyi, osoblyvosti diyal'nosti [Law enforcement agencies: notion, features, functions, peculiarities of activity]*. *Pravo i bezpeka – Law and security*, 3(35), 145-150. [in Ukrainian].

8. Kovalska, V. V. (2009). *Militsiya v systemi pravookhoronnykh orhaniv derzhavy (administrativno-pravovi aspekty) [Police in the system of law enforcement bodies of the state (administrative and legal aspects)]*. Dr.Sci. in Law of Science Thesis. Kyiv [in Ukrainian].

9. Yevdokymov, V. V. (2021). *Derzhavna polityka v sferi pravookhoronnoyi diyal'nosti [State policy in the field of law enforcement]*. Zhytomyr. [in Ukrainian].

10. Pro byuro ekonomichnoyi bezpeky Ukrayiny [About the Bureau of Economic Security of Ukraine] (2021). *Law of Ukraine, adopted on 2021, Jan 28, 1150-IX. Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> [in Ukrainian].

11. Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2019 rik [About the State Budget of Ukraine for 2019] (2018). *Law of Ukraine, adopted on 2018, Nov 23, 2629-VIII. Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2629-19#Text> [in Ukrainian].

12. Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2020 rik [About the State Budget of Ukraine for 2020] (2019). *Law of Ukraine, adopted on 2019, Nov. 14, 294-IX. Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/294-20#Text> [in Ukrainian].

13. Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2021 rik [About the State Budget of Ukraine for 2021] (2020). *Law of Ukraine, adopted on 2020, Dec 15, 1082-IX. Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20> [in Ukrainian].

14. Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2022 rik [About the State Budget of Ukraine for 2022] (2021). *Law of Ukraine, adopted on 2021, Dec 2, 1928-IX. Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1928-20#Text> [in Ukrainian].

15. Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrayiny na 2023 rik [About the State Budget of Ukraine for 2023] (2022). *Law of Ukraine, adopted on 2022, Nov 3, 2710-IX. Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> [in Ukrainian].

16. Yevdokymov, V., & Hrytsyshen, D. (2023). *Kryza pravookhoronnoyi systemy Ukrayiny [The crisis of the law enforcement system of Ukraine]*. Zhytomyr: Book house «Buk-druk». [in Ukrainian].

Надійшло 19.05.2023 р.